

15-M, un any després

Suplement del Quadern núm. 179 de CJ - (n. 213) - Juny, 2012
Roger de Llúria, 13, 08010 Barcelona - Tel. 93 317 23 38, fax 93 317 10 94
info@fespinal.com - www.cristianismeijusticia.net

«Ningú no presagiava la *#spanishrevolution*»

Ja fa un any, el moviment 15-M irrompia de manera sorprenent en el paisatge polític i social espanyol. Després de la manifestació convocada pel col·lectiu Democràcia Real Ja, aquell 15 de maig del 2011 els fets es van succeir fins al punt que moltes places en el conjunt de l'Estat, però també a Europa, foren ocupades per milers de persones exigint de manera creativa més democràcia, la fi dels privilegis polítics, un control més gran sobre les entitats bancàries i, en definitiva, una altra manera de fer les coses.

La polarització social i econòmica a Espanya, la frustració d'una generació formada però sense oportunitats laborals (recordem el 50% d'atur juvenil), les retallades socials sumades als rescats bancaris i la gran desafecció política són alguns dels factors de fons que expliquen l'eclosió social del mo-

viment. En els mesos anteriors s'havien anat gestant un gran nombre d'iniciatives encaminades a denunciar la situació econòmica, social i política, a l'empara d'una «narrativa de la indignació» que anava penetrant en l'imaginari col·lectiu. El 15-M, per tant, va fer aflorar un estat d'ànim i va provocar una catarsi que tenia un origen i una evolució concreta.

Des d'aleshores han passat moltes coses: el 15-M es va descentralitzar en assemblees en barris i pobles, va dur a terme unes quantes marxes ciutadanes cap a Madrid i Brussel·les i, entre altres coses, va convocar una marxa global el mes d'octubre, secundada amb gran èxit per desenes de ciutats de tot el món. Tot això en un context en el qual han continuat les anomenades «polítiques d'austeritat», que han comportat un greu deteriorament dels serveis públics, i un empitjorament de la situació social.

Després del protagonisme mediàtic dels primers mesos, el 15-M ha fet front a un llarg hivern durant el qual ha estat subjecte a tot tipus d'interrogants. El notable èxit de les manifestacions i assemblees que han tingut lloc novament entre el 12 i 15 de maig d'aquest any han reportat el suport ciutadà i han posat de manifest que, més enllà de la presència pública, el 15-M segueix viu als barris, a les xarxes socials o en el gran nombre d'iniciatives socials.

No es tracta de sobredimensionar el 15-M, però tampoc d'observar-lo amb una desconfiança injustificada o amb una exigència excessiva. Creiem que és important analitzar la rellevància social i política d'un moviment que, segurament, en perspectiva històrica, està tenint un important protagonisme en aquest canvi d'època en què ens trobem.

«El 15-M no ha canviat res»

Des d'un pragmatisme una mica desproporcionat, moltes persones i sectors s'afanyen a sentenciar la irrellevància política o la incapacitat del 15-M per a traduir les protestes en propostes i lleis concretes. «Que es converteixin en partit polític!», proclamen algunes veus, sense entendre el missatge de fons llançat per aquesta reacció ciutadana. Sobre això cal fer quatre consideracions.

En primer lloc, el 15-M sí que ha aconseguit en poc temps afectar l'agenda política. ¿Com s'explica, si no, que tots els partits polítics introduïssin en els seus programes electorals algun gest de complicitat política amb la gent que es va concentrar a les places? ¿Com és possible que hagin suscitat algun debat parlamentari, propostes vinculades a la reforma de la llei electoral, la dació en pagament o la llei de transparència política? ¿No és cert que alguns partits s'han vist forçats a fer un exercici d'introspecció

política i a revisar el seu llenguatge i les formes de sintonitzar amb la ciutadania?

En segon lloc, el gran èxit del 15-M ha estat repolititzar el debat social, afavorint un clima en el qual ha sigut possible analitzar i compartir col·lectivament els problemes del passat, escrutar els reptes del present i dibuixar alguns somnis de futur. Això ja ho feien des de fa temps molts altres col·lectius, però el 15-M ha aconseguit incorporar tota una generació a aquesta mena de debats i obrir un procés de conscienciació col·lectiva («dormíem, però ens hem despertat», apuntava un dels cartells a les places).

En tercer lloc, ha aconseguit revitalitzar la vida social d'alguns barris, generant xarxes de suport mutu davant desnonaments o greus problemes econòmics. Gràcies al moviment han sorgit o s'han enfortit algunes iniciatives que han ajudat a enrobustir el teixit comunitari i/o han impulsat l'economia social. La llista d'iniciatives sorgides és molt àmplia: televisions i ràdios comunitàries, grups i cooperatives de consum ecològic, iniciatives d'autoocupació basades en el cooperativisme, impuls a noves formes de finançament ètic o la creació de nous bancs del temps o xarxes d'intercanvi, per esmentar alguns exemples. Aquestes iniciatives tenen en comú l'horizontalitat, el fet d'estar fonamentades en una lògica cooperativa i la invitació al treball col·lectiu.

Finalment, el 15-M ha inspirat noves formes de mobilització, ampliant el repertori de formes de protesta. Un bon exponent d'aquesta qüestió són les diferents «marees» sorgides en defensa dels serveis públics o bé la utilització d'altres formes d'acció col·lectiva basades en la participació, com, per exemple, les consultes.

Una nova manera de fer política?

El 15-M presenta almenys cinc trets i característiques que val la pena ressenyar. Un

primer tret és la incorporació de l'acampada com a forma d'acció col·lectiva. L'acampada al bell mig de l'espai públic, a més de ser una forma de resistència, passa a convertir-se en un símbol: la plaça deixa de ser un lloc de pas i la ciutat abandona el seu paper d'espai pensat i creat per al ciutadà-consumidor. Emergeix llavors com a punt de referència i trobada amb el veí, i com a àgora oberta a tots els ciutadans. Amb això, la plaça passa a ser un espai d'innovació política: un lloc immers en la realitat, tot i que prou separat per a pensar i obrir nous espais des dels quals organitzar allò públic i allò comú.

En segon lloc, hi ha alguns elements que defineixen la manera de procedir del moviment. Entre altres, podem destacar el seu caràcter descentralitzat, no violent, transparent i autogestionari, en el qual impera la lògica del «fes-ho tu mateix» a l'hora d'organitzar assemblees i mobilitzacions; i, també, és clar, una horitzontalitat i autorepresentativitat, que rebutja la utilització d'etiquetes identificatives o la visibilització de líders concrets, la qual cosa ha desconcertat enormement els mitjans de comunicació i les institucions que buscaven interlocutors.

Una tercera característica significativa es troba en el discurs. El llenguatge utilitzat pel 15-M es caracteritza per refusar la confrontació i apel·lar, en la gran majoria dels casos, al seu caràcter inclusiu i transversal. A part dels missatges plens d'ironia i creativitat sobre com eren vistos per l'opinió pública («no som antisistema, el sistema es antinosaltres»), és significatiu el distanciament que es fa de les categories d'«esquerra» i «dreta». D'aquesta manera, el moviment ha optat per transcendir i desbordar en els seus discursos aquesta divisió, per passar a parlar cada vegada més de *dalt-baix* o, prenent el lema iniciat per «*Occupy Wall Street*», afirmar-se com el moviment del 99% enfront de l'1%.

Un quart tret característic que cal analitzar és l'agenda que el 15-M ha anat construint. La novetat resideix no tant en les seves demandes concretes, sinó en com aquesta agenda s'ha anat configurant. Per al sociòleg Manuel Castells (2011), l'agenda política del 15-M es caracteritza per «buscar una sortida de la crisi cap a una forma de vida construïda col·lectivament», on tothom pugui fer aportacions i on els consensos siguin generats i construïts novament des de baix, com si fossin un document *wiki*, obert a la participació, opinió, saviesa i subjectivitat de cadascun dels seus participants.¹ Com alguns han dit, les acampades i el moviment 15-M s'han convertit en una escola d'aprenentatge polític per als qui acaben d'arribar, però també per als qui fa temps que estan en això. Un aprenentatge que és un «aprendre fent» en el qual conflueixen noves i velles maneres de fer, d'entendre la política i la societat, o de convocar i organitzar-se.

Per últim, un element fonamental per a entendre l'origen i el futur del moviment 15-M és la seva dimensió virtual. Els carrers i les places han estat un lloc important de visualització i reivindicació, però la xarxa ha sigut clau com a espai d'innovació i articulació del moviment (com, per exemple, en la difusió, rèplica i reapropiació de lemes, accions o iniciatives dutes a terme entre les diferents assemblees) i com a espai de participació política. Tot això ha demostrat que la intensitat de l'intercanvi i la comunicació presencial no han pas d'anar en detriment de la digital ni viceversa. El binomi carrer-xarxa, la tensió analògica-digital no ha derivat en res dicotòmic, sinó en una complementarietat en la qual un element retroalimenta l'altre. Així les coses, Internet es presenta com l'espai de discussió i articulació política clau per a les transformacions socials i polítiques que estan tenint lloc. Però la seva centralitat també

està en la ruptura, segurament irreversible, d'un doble monopoli: el de la manera de fer política, a través dels partits polítics i de les institucions; i el de la forma de comunicar, a través dels mitjans de comunicació de masses. La transcendència d'ambdós factors és precisament el que fa pensar que puguem trobar-nos veritablement davant un canvi d'època, un punt d'inflexió històric.

Els reptes del 15-M

Amb vista al futur, els reptes del moviment són nombrosos. Entre altres, la necessitat de reafirmar-se en el compromís no-violent en un context de creixent criminalització dels moviments socials, però també de creixent pauperització per a sectors que es troben al límit.

Per una altra banda, el 15-M és un moviment compost majoritàriament pels sectors més crítics i més precaritzats, entre els quals es troben sobretot els joves «nihilistes», que són els qui més han patit les conseqüències de la crisi i de les mesures d'ajustament preses. També troben alguns sectors de classe mitjana frustrats pel deteriorament de les seves condicions de vida i pel risc de proletarització. Cal veure si el moviment serà capaç de tenir un caràcter més intergeneracional i si podrà connectar amb altres sectors que hi són fins ara poc representats, com alguns sectors tradicionals de la classe treballadora, les classes populars o, per exemple, una presència més gran de població immigrant. Una altra qües-

tió pendent és si el 15-M serà capaç de construir sinergies amb altres actors socials (potser la vaga general del 29 de març n'ha representat un primer pas), com sindicats i partits polítics, ONG o moviments veïnals en un context caracteritzat en ocasions per la desconfiança i la manca d'empatia mútua.

La internacionalització del 15-M implica un important desafiament. Si bé hi ha un diagnòstic similar i un malestar compartit en diferents llocs davant la situació social i econòmica, és difícil saber si s'establiran formes de coordinació i una agenda comuna construïda entre totes aquestes mobilitzacions.

Més enllà de tots aquests reptes, el cas és que el 15-M, per la seva gènesi i les seves característiques, és un moviment de gran transcendència social i política, que: 1) revitalitza llaços comunitaris en una societat molt atomitzada, 2) infon una certa esperança davant la por creada per la incertesa i el desconcert del moment, 3) acompanya els més vulnerables –famílies desnonades, immigrants empresonats als CIE, etc.–, i 4) contraresta els discursos hegemònics amb nous llenguatges i instruments. Tot això contribueix a reconstruir les coordenades del canvi social. Com deia un dels cartells de la Puerta del Sol «nosaltres, els del Sol, ja no som els mateixos». Segurament, la societat i la política després del 15-M no seran tampoc les mateixes.

Oscar Mateos i Jesús Sanz
Àrea social de Cristianisme i Justícia

---

1. Manuel CASTELLS, «#Wikiacampadas», *La Vanguardia*, 28 de maig de 2011, a: <<http://www.lavanguardia.com/opinion/articulos/20110528/54160922879/wikiacampadas.html>>